

EN TRADISJON Å FORVALTE – EN FREM TID Å UTFORDRE

NORSK BAPTISME I 150 ÅR

Av Kenneth Ellefsen

Etter ordbokens definisjon er en festtale først og fremst en anledning til å komme med hyllest og rosende ord til en person eller organisasjon som på en særlig måte har vært betydningsfull og dens innsats uvurderlig for samfunnet. Festtalens hensikt er å berøre og bevege den tilstedeværende forsamling på en slik måte at de fortsatt ønsker å fremme og virkeliggjøre sin egen visjon, i denne sammenheng: den baptistiske tro.

Da kan det jo se ut som at historien har sin egen evne til ironi når det tross alt er en statskirkemann, som forsker på fordømmelsene av gjendøperne i det lutherske bekjennelsesskriftet *Confessio Augustana*, som er blitt bedt om å holde kveldens festtale. Men tidene som vi lever i er jo forunderlige, og jeg kan gjerne la den lutherske bekjennelsen få hvile en stakket stund for å komme med en uhildet hyllest til det folk som kalles baptister.

EN KREVENDE BEGYNNELSE

I fjor feiret baptister verden over jubileet for stiftelsen av den første baptistmenigheten i 1609. Selv om baptismen som kirkesamfunn på verdensbasis har eksistert i 400 år, er den norske baptisthistorien forholdsvis ung med sine 150 år med organisert virksomhet. I all hovedsak er forklaringen til dette de politiske og samfunnsmessige vilkår som fantes i Norge til langt ut på 1800-tallet.

Samfunnsforståelsen var Norge som et enhetsrike der stat, kirke og folk var identiske størrelser. Grunnlovens fedre hadde i 1814 fastsatt den evangelisk-lutherske tro som statens offisielle religion, i samsvar med en århundrelang tradisjon om den politiske øvrighets ansvar for religionsutøvelsen.

Liberale politiske strømninger utover på 1800-tallet, som fremholdt enkeltindividets rett til religions- og tankefrihet, utløste imidlertid en diskusjon om forholdet mellom statens offentlige religionsanliggende og den enkeltes rett til privat å handle i overensstemmelse med sin tro og samvittighet.

Denne langvarige diskusjonen, som egentlig ikke er avsluttet, førte frem til at Stortinget i 1845 vedtok den såkalte Dissenterloven. Dissenterloven tillot andre kirkesamfunn å etablere og organisere seg innenfor rikets grenser. Det var med andre ord politisk og rettslig umulig for baptismen å etablere seg i Norge før den tid.

Baptismens inntreden i Norge knyttet til den danske sjømannen og predikanten Frederick Rymker (1819–1884). Etter sin omvendelse i USA hadde Rymker med støtte fra amerikanske baptister kommet tilbake til Danmark i 1850 for å utbre den baptistiske tro. Etter flere års virke i Danmark kom Rymker i 1857 til Skien. I hele tre år skulle han virke i området, før den første organiserte menigheten ble stiftet. Første dåpshandling med baptistisk dåp ble imidlertid foretatt i Porsgrunnselven i desember 1858.

Han hadde ingen enkel oppgave den stakkars Rymker. Tidvise konflikter med Lammersmenigheten, kritikk fra lokale sokneprester og rettssak i Porsgrunn må ha virket belastende. Økonomien og helsen var også skral og de store resultatene uteble.

Man kan virkelig beundre en mann som trass slike forhold ikke gir opp, men som likevel fortsetter. Og endelig kom resultatet. Den 22. april 1860 stiftet Rymker Baptistmenigheten Porsgrund og Solum, med åtte døpte medlemmer. Senere samme år flyttet Rymker til Larvik, en by han aktivt hadde besøkt flere ganger tidligere. Her grunnlegger han 14. november 1860 en baptistmenighet. To menighetsdannelser kom dette året, og han hadde forstanderansvaret for begge. Det skulle gå ytterligere to år før neste baptistmenighet ble stiftet, i Kragerø i 1862.

Siden skulle det komme en rekke menighetsdannelser rundt omkring i landet og fra 1870-årene er det et nasjonalt og organisert kirkesamfunn som trer frem. I løpet av de 150-årene som har gått, har Baptistsamfunnet vært et kirkesamfunn som har vært i vekst, i nedgang for deretter å vokse igjen. Baptistsamfunnet fremstår i 2010 som et høyst levende, aktivt og engasjert kirkesamfunn.

FIRE VIKTIGE SIDER VED BAPTISMEN

Det ligger ikke akkurat i mitt mandat her i livet, som lutheraner, å skulle fremheve og påpeke de utfordringer Det Norske Baptistsamfunn står overfor i fremtiden. Jeg har i grunn nok med å påpeke utfordringer i min egen kirke, og har således ikke særlig lyst til også å skulle ta ansvar for andres. Men jeg vil gjerne benytte anledningen til å løfte frem fire sider ved baptismen som jeg har lært å kjenne og som jeg setter stor pris på. Dermed har jeg også sagt at jeg opplever dem som viktige for vår tid, og som jeg håper norske baptister fortsatt ønsker å forsvare.

(1) For det *første* har jeg dyp respekt for den baptistiske teologis tale om troen som sosial praksis. Troens liv er et levd liv i samfunn med Gud og med hverandre. Troen er med andre ord ikke en fjern og teoretisk størrelse, men troen er vevd inn i det livet man lever. På den måten får Kristusbekjennelsen ikke bare konsekvenser for mitt personlige trosnivå, men den skaper visjoner og drømmer for både min menighet og mitt lokalsamfunn. Troen skaper med andre ord et sosialt engasjement. Konkret har dette kommet til uttrykk ved at baptister alltid har vært opptatt av å kjempe for menneskerettighetene og trosfrihet. Selv om Dissenterloven av 1845 gav frikirker rett til å etablere seg i Norge, var frikirkemedlemmer likevel ikke fullstendig integrert i det norske samfunnet. Lenge var det slik at en rekke offentlige embeter og verv i staten var forbeholdt borgere som bekjente den evangelisk-lutherske tro. Kampen for fri religionsutøvelse og adgang til alle ikke-kirkelige stillinger i samfunnet var en kjernesak for baptistene i siste halvdel av 1800-tallet.

Argumentasjonen fra baptistisk hold var prinsipiell. Ingen av landets innbyggere skulle kunne bli diskriminert og betraktes som annenrangs borgere på grunn av sin tro. Men like viktig er det å merke seg

at baptister og andre frikirkefolk ikke betraktet seg som noen risiko og fare for det lutherske enhetssamfunnet. Snarere tvert imot. Man ønsket å være gode samfunnsborgere med mulighet til å kunne engasjere seg og ta ansvar for samfunnet. Bekjennelsesparagrafen i Grunnloven, som ekskluderte baptister fra å kunne arbeide i rettsvesenet, det militære og i skolen, ble rett og slett et hinder for å kunne påta seg et slikt samfunnsansvar.

Hvorfor er det viktig for meg å fremheve dette? Jo, det viser for meg at baptistisk teologi ikke er en sekterisk eller innadvendt teologi som har nok med seg selv. Men det er en teologi som til syvende og sist vil ytre seg i et sosialt engasjement og ansvar for samfunnet. Det norske samfunnet kan ikke ha mer samfunnsbevisste innbyggere enn dette. Tydeligst i vår tid synes jeg dette kommer til uttrykk i Det Norske Baptistsamfunns bestrebelser på å integrere og inkludere våre «nye landsmenn». Det holdes mange festtaler om nødvendigheten av integrering, og norske myndigheter gjør en god jobb på dette området. Men til syvende og sist kan ikke staten integrere, det er det vi som samfunn som må gjøre.

Jeg er ganske overbevist om at baptistsamfunnets fokus på integrering og flerkulturelt menighetsliv ikke bare er et uttrykk for god kristen nestekjærlighet, men et dyptfølt samfunnsansvar overfor medmennesker i en utfordrende livssituasjon. Gjennom et integrert flerkulturelt menighetsliv makter man å vise at evangeliet og Guds frelse er hevet over nasjonalitet, språk og kulturuttrykk. Selvsagt kan et flerkulturelt menighetsarbeid også oppleves som utfordrende, men norsk menighetsliv har da heller aldri vært problemfritt i utgangspunktet. La oss lære og bli beriket av hverandre!

(2) For det *andre* synes jeg nok at det baptistiske menighetsliv, i større grad enn min egen kirke, har klart å virkeliggjøre læren om det allmenne prestedømme. Læren om det allmenne prestedømme innebærer at alle kristne i kraft av sin tro og sin dåp er fullverdige medlemmer i menighetens liv og tjeneste. Ved troen gir Gud sine nådegaver som er konkrete tjenester i menighetens liv og som virker til menighetens oppbyggelse. En misjonar menighet er en aktiv menighet, der alle medlemmene gjør seg bruk av de nådegaver som Gud gir, slik at vi kan utruste og styrke hverandre i troen og gi hverandre hjelp som

menighetsfelleskap til å fullføre oppdraget med å gjøre alle mennesker til Hans disipler.

Det er fint med pastorer, men én enkelt pastor kan ikke redde menighetslivet. Hver enkelt av oss må ta ansvar for læregrunnlaget og sørge for menighetens fortsatte liv og vekst. Læren om det allmerne prestedømme er bibelsk forankret, og jeg mener denne læren bør være sentral for menighetstenkningen i vår tid.

For det er vel knapt noen tid i historien hvor vi trenger fellesskapet mer enn nå. De sosiopolitiske vilkårene som preger vårt samfunn har ført til endrede felleskap, nye familiemønstre og et oppsplittet og fragmentert samfunn. Mange av oss opplever rotløshet og sliter med å finne mening til livet vårt. Forfatteren Torgrim Eggen skriver i sin nye roman *Jern* at det moderne mennesket er overvektig og underernært på samme tid. Materielt sett har vi alt, men det er også alt vi har. Underernærte som vi er på lengsel etter fellesskap og relasjoner som gir varig betydning i livet.

Baptismen må således forsterke talen om at menigheten er noe mer enn en tilfeldig gruppe som samles til gudstjeneste hver søndag. Menigheten er et fellesskap av mennesker der vi som familie gir av oss selv til hverandre. Der skal vi sammen få dele vår tro og våre livserfaringer. Til menigheten kan vi komme, med alt hva vi er, på godt og på vondt, med våre suksesser og nederlag og føle på et fellesskap som vil en det beste.

I det religions- og livssynsmangfoldige samfunnet som vi lever i, er det heller ikke alltid helt enkelt å vite hva man burde tro. Vi kan ikke lenger forvente at samfunnet som helhet vil formidle og oppdra våre barn i samsvar med de kristne idealer. Istedenfor å sette seg ned og forfekte at alt var så mye bedre før, bør vi heller gripe det ansvaret som Gud har gitt oss. Også her har menighetsfellesskapet et ansvar. Hver og en av oss har fått Guds Ånd og vi kan selv lese og tolke Skriftens budskap. Derfor bør man ha økt fokus på bibelopplæring om både trosmessige og etiske spørsmål. Bibelopplæringen må gi oss hjelp til å tolke troen inn i våre liv, slik at den kan gi større innsikt i Guds godhet og vilje for livene våre.

Vi kan heller ikke lenger ta for gitt at folk som kommer til en baptistmenighet for første gang, lever slik vi syns de burde leve. Det pluralistiske samfunnet gir ingen entydige råd om etikk. Som borgere av

det pluralistiske samfunnet er vi blitt flasket opp med holdningen om at man sjelden bør legge seg borti hvorledes folk innretter sitt liv. I vårt samfunn er det jo så mange ulike oppfatninger om hva som er rett og galt i etiske spørsmål, så man kan jo umulig være skråsikker på noe. Sannhetsspørsmålet fragmenteres og etikken er ikke lenger et spørsmål om rett og galt, men mer om smak og behag. Ingen av oss kan således ta monopol på sannheten om det gode og rette liv. Dessuten lever vi jo i et liberalt samfunn der staten skal mene minst mulig og innbyggerne får selv innrette sitt liv best mulig. Og så lenge livet mitt ikke går ut over naboens så er det meste greit.

En misjonar baptistmenighet fokuserer ikke bare på at menighetsmedlemmene tror det rette, men vil like mye veilede og gi mennesker hjelp til å leve det gode og rette liv. Livssamfunnet med Gud starter ikke i himmelen, men begynner og utfolder seg i dette livet. Et liv som ofte leves i brytningen mellom våre idealer, nederlag og Guds vilje for våre liv. Det er lett å forkynne moral på prekestolen, men moralen må forankres i kristenlivet. Dette skjer ikke med moralprekener på talerstolen, men gjennom konkret veiledning, hjelp og oppmuntring i hverdagens små og store utfordringer. En slik veiledning skjer innenfor rammen av hele menighetens liv og virke og ikke bare på søndagsgudstjenesten. Menigheten er et moralsk fellesskap der menighetens medlemmer føler ansvar for å veilede og hjelpe mennesker til det gode og rette livet. Samtidig er ikke menigheten et moralsk fullkomment fellesskap. Vi gjør alle feil. Den felles erfaring av feilslag mot både Gud, medmennesker og oss selv gir ingen grunn til hovmodighet. Vi vet hva som bor i oss selv. Den gode baptistmenighet er et tilgivende og raust fellesskap, og som peker på Ham som ber oss komme med alle våre nederlag og byrder (Matt 28,11).

(3) Og da er jeg kommet til mitt *tredje* punkt, nemlig behovet for godt utrustet lederskap for fremtiden. I år feirer baptistenes pastorutdannelse 100 år. Utviklingen har gått fra en liten misjonsskole i Hausmannsgaten i Oslo til et utdanningssenter på Stabekk med offentlig godkjente studietilbud på Bachelornivå. Baptismen har alltid hatt vyer for å tilby en solid teologisk utdannelse for sine pastorer. Ingenting skulle tilsi at dette behovet vil minke med årene, for kravet til formell kompetanse bare øker. Vi trenger gode veiledere som kan tolke samtiden og utlegge frelsesbudskapet på en aktuell måte slik at

troen får frimodighet i hverdagen. Pastorrollen har endret seg, høvdingenes tid er forbi. Jeg tror det er riktig at man på HLT søker å gi grundig kunnskap både om Bibelen, troen og menighetsledelse. Det trengs pastorer som er skolert i både teologi og menneskelig innsikt, for selv om det er evangeliebudskapet man er satt til å forvalte, er det også mennesker som man skal lede og ha ansvar for.

Etter mitt synspunkt trengs det fortsatt en god frikirkelig teologisk utdanning der baptismens egenart og identitet kan begrunnes, drøftes og videreutvikles. Å drive et slikt teologisk utdanningsstilbud er selvsagt kostbart for et lite kirkesamfunn, men det kan koste like mye å la være.

(4) *Avslutningsvis* vil jeg løfte frem baptismens økumeniske engasjement. Helt siden baptismens opprinnelse for 400 år siden har baptister søkt enhet og dialog med andre kirkesamfunn. På verdensbasis har Baptist World Alliance (BWA) hatt økumeniske læresamtaler med de reformerte kirker (1969–1973), Det Lutherske Verdensforbund (1986–1989), mennonittene (1989–1992), Den anglikanske kirken (2000–2005), og er for tiden i dialog med Den romersk-katolske Kirken. I norsk sammenheng har baptistene hatt økumeniske samtaler med både Den norske Kirke (1984–1989) og Metodistkirken (1999–2004). En god økumenisk dialog har til hensikt å lære hverandres trostradisjon å kjenne, fjerne fordommer og utfordre hverandre til fortsatt arbeid med de teologiske skillelinjene. Det er sikkert ikke alle lærespørsmål de ulike kirkefamilier noen gang vil bli enige om, og det er lite hensikt i å tilsløre disse forskjellene. På samme tid skal vi fortsatt utfordre hverandre til å arbeide med disse teologiske stridsspørsmålene under bønn og skriftlesning fordi den universelle Kirkens Herre ber oss om at vi alle må være ett (Johannes 17,20–23). Jesu bønn om at vi alle skal være ett har baptistene alltid søkt å realisere gjennom åpen og vennlig tilnærming til andre kirkefamilier. La Jesu bønn om at vi alle må være ett være et viktig anliggende for fremtidens baptisme også. Vi har alle mye å lære av hverandre!

Baptismen har en tradisjon å ivareta, et budskap å forvalte og 150 års historie man kan se tilbake på med stolthet.

Forfatteren

Kenneth Ellefsen (1982-) har Mastergrad i teologi fra Det teologiske Menighetsfakultet (2007) og Bachelor i pedagogikk fra Norsk Lærerakademi (2009). Har siden 2005 vært timelærer i kirkehistorie ved Høyskolen for Ledelse og Teologi. Fra 2006 har han arbeidet ved Fjellhaug Misjonshøgskole, og fra 2009 som undervisnings- og forskningsleder og stipendiat i kirkehistorie.

*Hver stråle brytes i slekters prisme,
hvert nyfødt barn på vår gamle jord
vil smile blåøyd i optimisme
ved synet av sine fedres spor.*

*J pakt med tiden vil si å komme
før tidens stormer har feiet bort
de krøkte trær og de tunge torvtak
som gjorde landskapet kjært og stort.*

Margrethe Erikstad